

THỂ CHẾ, KINH TẾ HỌC THỂ CHẾ VÀ CẢI CÁCH Ở VIỆT NAM

Ngày nhận: 13/11/2015
Ngày nhận lại: 01/3/2016
Ngày duyệt đăng: 10/8/2016
Mã số: 8-16-12

Võ Trí Thành (*)

Tóm tắt: Bài viết đề cập ở mức chấm phá ba vấn đề: quan niệm thể chế, những đặc trưng của kinh tế học thể chế (mới) và hàm ý trong xây dựng thể chế; vai trò của nhà nước và thị trường với tính cách là "cặp" thể chế quan trọng nhất trong kinh tế học thể chế và một số suy nghĩ về những hạn chế của thể chế kinh tế ở Việt Nam. Trên cơ sở bài viết sẽ gợi mở cho những suy nghĩ tiếp theo về việc cải thiện thể chế ở Việt Nam.

Từ khóa: Thể chế, kinh tế học thể chế, cải cách thể chế.

Giới thiệu

Bản thân kinh tế học, xưa và nay, với nhiều học thuyết đã cố gắng đi tìm lời giải đáp cho những vấn đề nhận thức và giải thích sự phát triển. Bằng việc khái quát cơ chế thị trường cạnh tranh và quan hệ tương tác giữa các cá nhân có quyền tự do lựa chọn trên thị trường, kinh tế học cổ điển và tân cổ điển được xem là một học thuyết có vị trí ưu trội trong lý giải sự vận động của các nền kinh tế. Tuy nhiên, các nhà nghiên cứu đều thừa nhận rằng học thuyết đó không đủ sức giải thích được đầy đủ và thật sự thuyết phục nguyên nhân dẫn tới thành quả kinh tế khác nhau giữa các nước. Vấn đề là kinh tế học cổ điển và tân cổ điển mới chủ yếu lưu tâm đến chức năng hoạt động của thị trường mà ít đề cập đến sự biến chuyển, tiến hóa của thị trường. Cách nhìn thiên lệch, lý tưởng hóa vai trò can thiệp, dẫn dắt nền kinh tế của nhà nước cũng có nhiều điểm hạn chế. Trên thực tế, cả "thất bại của thị trường" và "thất bại của nhà nước" đều phổ biến. Hơn nữa, tư duy về phát triển cũng đã có thay đổi về chất, quan tâm mạnh mẽ hơn đến sự phát triển bền vững,

hài hòa và vì mục tiêu phát triển con người. Đó chính là những lý do để các nhà khoa học nỗ lực tìm lời giải thích sự phát triển dưới góc độ thể chế và kinh tế học thể chế.

Quá trình chuyển đổi từ nền kinh tế kế hoạch hóa tập trung sang nền kinh tế thị trường diễn ra không phẳng lặng ở nhiều nước. Bài học kinh nghiệm 29 năm đổi mới ở Việt Nam cũng cho thấy đây là một quá trình phức tạp, nhất là khi Việt Nam đề ra mục tiêu "xây dựng đồng bộ thể chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa" và coi đây là một trụ cột có tính đột phá để tiếp tục chuyển đổi mô hình tăng trưởng và phát triển. Với nội dung được tác giả đề cập trong bài viết, là cơ sở để nghiên cứu sâu hơn về cải cách ở nước ta.

Quan niệm thể chế và bản chất của kinh tế học thể chế

Quan niệm về thể chế

Có nhiều cách định nghĩa thể chế¹. Một trong những định nghĩa đầu tiên về thể chế là do

¹ Trong vài thập niên lại đây, các thể chế vừa phi nhà nước, vừa phi thị trường (xã hội công dân/xã hội dân sự) có vai trò ngày càng quan trọng và cũng được xem xét cùng với thể chế nhà nước và thị trường